

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek - verkennende fase**

**Larenseweg 28 - 32 ,
Holten, gemeente Rijssen-
Holten (OV).**

**LAAGLAND
ARCHEOLOGIE**

april 2022

Versie 2 (definitief)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon

v3

Laagland Archeologie Rapport 754

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Larenseweg 28 - 32 te Holten, gemeente Rijssen-Holten (OV)

Auteur: Erwin Brouwer

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: definitief

Controle: A. Ponten

Autorisatie: E.W. Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, april 2022

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in oktober 2021 een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase uitgevoerd aan de Larenseweg 28 - 32 te Holten. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de bouw van nieuwe woningen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002 en 4003. Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd. Het plangebied ligt op de flank van een stuwwal, vermoedelijk in een zone van hellingafspoelingen. Hierop is waarschijnlijk een laag dekzand afgezet en in de loop van de Nieuwe Tijd is plaggenbemesting toegepast, waardoor een plaggendeek mag worden verwacht. In de omgeving van het plangebied zijn vindplaatsen uit de periode Neolithicum tot en met Nieuwe Tijd bekend. In historische tijden was het plangebied onderdeel van een es, waarschijnlijk ontstaan als kampontginningen die na verloop van tijd aan elkaar groeiden. In de afgelopen eeuw is het plangebied grotendeels bebouwd geweest. Het zuidelijke deel is nog steeds bebouwd; het noordelijke is in gebruik als parkeerplaats.

Op basis van de inventarisatie geldt een hoge verwachting voor resten uit de periode Neolithicum tot en met Nieuwe Tijd. Echter, er is een aanzienlijke kans dat de bodem in het plangebied ernstig verstoord is.

Het uitgevoerde verkennende booronderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zo nodig aan te vullen. Hiertoe zijn verspreid over het toegankelijke deel van het plangebied verkennende boringen gezet. In dit stadium is verkennend booronderzoek de meest efficiënte onderzoekswijze om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen.

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem tot in de C-horizont is verstoord. De kans dat het gebied nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht.

Op basis van de resultaten van het veldonderzoek wordt geadviseerd geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.

Dit advies is overgenomen door de bevoegde overheid, de gemeente Rijssen-Holten. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, de heer O. Satijn

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Gemeentelijk beleid	8
1.6 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	12
2.3.1 Bekende archeologische waarden	12
2.3.2 AMK-terreinen	12
2.3.3 Gemeentelijke verwachtingskaart	12
2.3.4 Eerder archeologisch onderzoek	13
2.4 Historie	13
3 Conclusie en verwachtingsmodel	16
3.1 Conclusie	16
3.2 Verwachtingsmodel	16
4 Veldonderzoek	18
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	18
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	18
5 Conclusie en verwachting	20
6 Selectieadvies	21
literatuur	22
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	24
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	25
BIJLAGE 3 Niet-toegankelijke delen voor veldonderzoek	26
BIJLAGE 4 Geomorfologische kaart	27
BIJLAGE 5 Actueel Hoogtebestand Nederland	28
BIJLAGE 6 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	29
BIJLAGE 7 Bodemkaart	30
BIJLAGE 8 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	31
BIJLAGE 9 Boorpuntenkaart veldonderzoek	32
BIJLAGE 10 Boorstaten veldonderzoek	33
BIJLAGE 11 Verklarende woordenlijst	37

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe woningen aan de Larenseweg 28 - 32 te Holten, gemeente Rijssen-Holten (OV). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Rijssen-Holten heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Larenseweg 28 - 32 in Holten, gemeente Rijssen-Holten (OV), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van circa 1200 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Rijssen-Holten
Plaats	Holten
Beheerder/eigenaar grond	-
Toponiem	Larenseweg 28 - 32
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	3334, 4586, 5026
Laagland Archeologie projectnummer	HOLA213
Datum conceptrapportage	12-10-2021
Datum definitief rapport	11-4-2022
XY-coördinaten	225455/477400
	225485/477390
	225440/477365
	225475/477360
Kaartblad ²	28C
Oppervlakte/lengte Plangebied	circa 1200 m ²
Datering	Neolithicum - Nieuwe Tijd
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	5121243100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Datum begin veldonderzoek	5-10-2021
Datum eind veldonderzoek	5-10-2021
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	6-4-2022
Bevoegde overheid	gemeente Rijssen-Holten

¹ kadastralekaart.com

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

Adviseur namens bevoegde overheid	O. Satijn
Beheer documentatie	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel in gebruik als parkeerplaats. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³ Een deel van de bestaande bebouwing wordt gesloopt. Ter hoogte van de huidige parkeerplaats zijn twee nieuwe woningen voorzien.

In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de gewenste nieuwe situatie.

Afbeelding 2. Huidige situatie (links) en nieuwe situatie (rechts).

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

In het bestemmingsplan Wonen Holten (art. 33) ligt het plangebied in een zone Waarde – Archeologie middelhoge verwachting. Archeologisch onderzoek is vereist bij ingrepen groter dan 250 m² en dieper dan 0.5 m -mv. De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

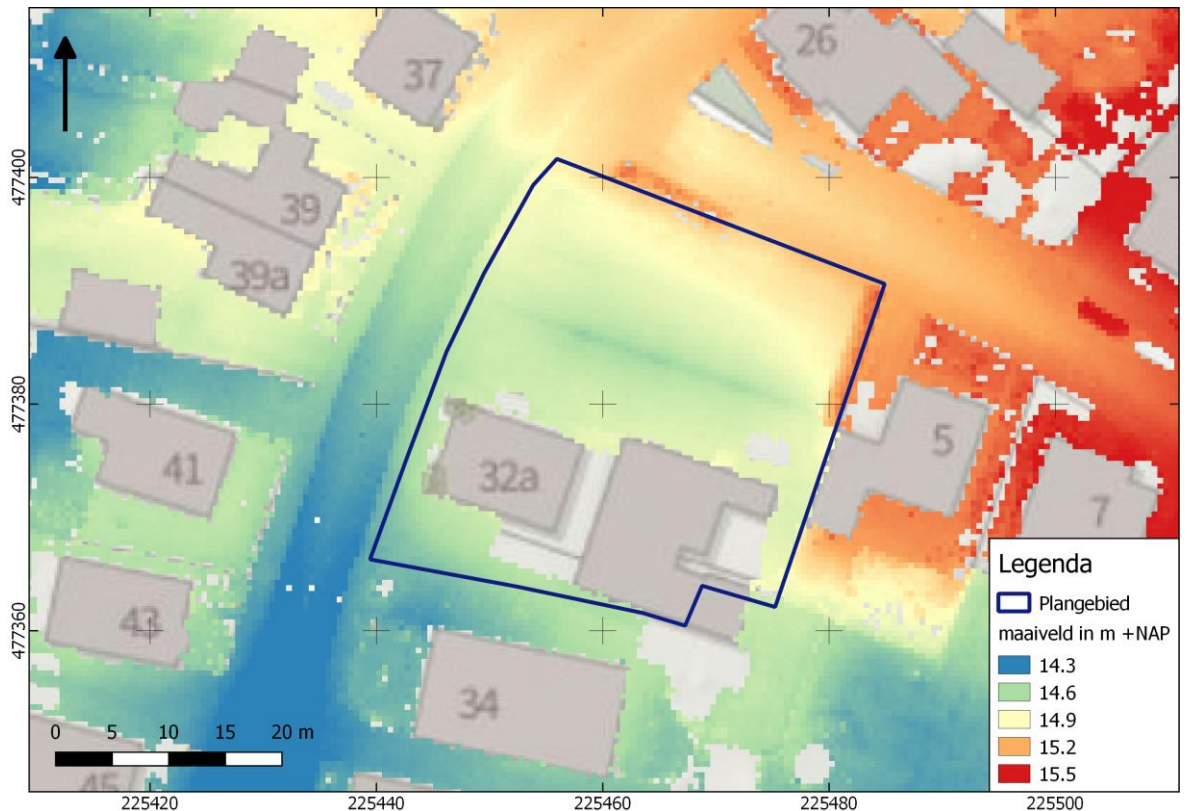
2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt in het Overijssels-Gelders zandgebied. Dit landschap is gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien) en de laatste ijstijd (Weichselien). Kenmerkend voor dit gebied is het dekzandlandschap, met dekzandvlakten, -wellingen en -ruggen. Beken doorsnijden dit landschap en her en der komen grotere en kleine stuwwallen voor. Gedurende het Saalien was dit deel van Nederland geheel met landijs bedekt dat een dikte van honderden meters kon bereiken. De stuwwallen ontstonden langs de flanken en het front van de voortkruisende, dikke ijsmassa. Ze bestaan uit oudere afzettingen van de voorloper van de Rijn (klei, zand, grind), die door de gletsjers zijn weggedrukt en worden gerekend tot de Formatie van Drenthe. Tijdens de laatste fasen van het Weichselien werd het keileem afgedekt door dekzand (Formatie van Bortel, Laagpakket van Wierden). Uit de beschrijving van een geologische boring die ongeveer 140 m westelijk van het plangebied was gezet (boring B28C0595)⁴ blijkt dat afzettingen van de Drenthe Formatie op een diepte van ongeveer 11,80 m +NAP (circa 190 cm -mv) liggen. De bovengrond wordt gevormd door dekzand en een antropogene laag.

Op de geomorfologische kaart (bijlage 3) is het plangebied niet-gekarteerd. Op minder dan 100 m O van het plangebied is een stuwwal aangegeven en zuidelijk ligt een glooiing van hellingafspoelingen. Op basis van extrapolatie is aannemelijk dat het plangebied hetzij op een glooiing van hellingafspoelingen ligt of op de lagere flank van de stuwwal.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 5 is de stuwwal goed te herkennen. Het plangebied ligt hier aan de voet van de stuwwal, op een waaivormige zone met hellingafspoelingen (*sandr*).

⁴ bron: dinoloket.nl

Afbeelding 3. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Op een detailopname van het AHN (Afbeelding 3) is te zien dat het plangebied wat lager ligt dan de percelen ten noordoosten ervan. Waarschijnlijk bij deze laatste sprake van ophoging. Door het plangebied loopt een min of meer W-O georiënteerde streep waar het maaiveld iets lager ligt. Dit betreft een rioleringsgoot.

Bodemkundig (bijlage 7) is het plangebied ongekarteerd. In de omgeving komen hoge zwarte enkeerdgronden voor. Op basis van de historische situatie (voorsortierend op paragraaf 2.3.4) kan worden aangenomen dat ook in het plangebied oorspronkelijk hiervan sprake was.

Enkeerdgronden zijn zandgronden met een plaggendek van tenminste 50 cm dik. Dit plaggendek is vanaf de Late Middeleeuwen ontstaan door het periodiek opbrengen van met mest vermengde plaggen op de akker. Doel hiervan was de bodemvruchtbaarheid op peil te houden of te verbeteren. Enkeerdgronden zijn voor wat betreft archeologie om twee redenen relevant. De oudste enkeerdgronden zijn meestal ontstaan op locaties die ook vóór het in zwang komen van plaggenbemesting al als akker in gebruik waren. Dat waren meestal relatief hooggelegen, goed ontwaterde zandgronden die redelijk goed met de toenmalige landbouwtechnieken konden worden bewerkt. Door deze eigenschappen zijn deze gronden vaak al heel vroeg – soms al vanaf het midden-Neolithicum – in gebruik genomen als landbouwgrond. Resten van bewoning uit deze perioden wordt daarom vaak onder een plaggendek aangetroffen.

Daarnaast fungeert het plaggendek in meer moderne tijden als een dikke beschermende laag, waardoor eventueel aanwezige resten niet of in mindere mate zijn aangetast door allerlei bodemingrepen.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 8 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het onderzoeksgebied is één waarneming geregistreerd. Waarneming 2699312100 ligt ongeveer 245 m N van het plangebied. Dit betreft steengoed (laatmiddeleeuwse Siegburg kan), geassocieerd met een bewoningscontext.

Waarneming 3048998100 ligt ongeveer 280 m ZO van het plangebied (administratief geplaatst). De vindplaats omvat enkele fragmenten handgevormd aardewerk alsmede een grondspoor. Zowel aardewerk als grondspoor worden in de IJzertijd gedateerd en worden gerekend tot het complextype Bewoning (incl. verdediging, onbepaald).

2.3.2 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologische waarde en van hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

Binnen het onderzoeksgebied (ongeveer 180 m ZO van het plangebied) ligt AMK-terrein 13606. Dit betreft een terrein van hoge archeologische waarde met resten uit de IJzertijd (zie waarneming 3048998100). De vindplaats is onder een plaggendeek aangetroffen.

Buiten het onderzoeksgebied komen diverse AMK-terreinen voor (deze vallen buiten de afbeelding in Bijlage 8). AMK-nummer 611 (circa 785 m O) betreft een wettelijk beschermd terrein van zeer hoge archeologische waarde. Dit terrein bevat resten van het 14^e eeuwse kasteel 'De Waerdenborch'. Grenzend aan de noordzijde van dit kasteelterrein – eveneens circa 785 m O van het plangebied – ligt AMK-terrein 13660. Dit is een terrein van hoge archeologische waarde met resten van de voorburch van de Waerdenborch.

Ongeveer 865 m O ligt AMK-terrein 2797 (hoge archeologische waarde). Onder een plaggendeek zijn sporen van bewoning uit het Laat-Neolithicum, Bronstijd en IJzertijd aangetroffen. Circa 460 m N ligt AMK-terrein 13605 (hoge archeologische waarde). Onder een plaggendeek zijn hier resten van inheems-Romeinse bewoning aangetroffen.

2.3.3 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 6) ligt het plangebied in een zone met een middelhoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten.

2.3.4 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 8. De resultaten van relevante onderzoeken zijn hieronder beschreven.

Zaakid. 2114483100 (circa 260 m NO) betreft een bureauonderzoek en verkennend/karterend booronderzoek (Diepeveen-Jansen e.a., 2006). Op basis van het bureauonderzoek worden onder een plaggende resten van prehistorische en vroegmiddeleeuwse resten verwacht. Het booronderzoek wijst op een grootschalig en diep verstoord bodemprofiel. Nader onderzoek werd niet geadviseerd.

Zaakid. 2218925100 (circa 235 m Z) betreft een bureau- en verkennend booronderzoek (Zielman, 2008). Op basis van het bureauonderzoek werden resten vanaf de IJzertijd tot en met de Nieuwe Tijd verwacht. Tijdens het booronderzoek is een diep verstoord bodemprofiel aangetroffen, waardoor nader archeologisch onderzoek niet wordt aanbevolen.

Zaakid. 4564061100 (circa 165 m NNW) betreft een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek (Brouwer, 2017). Het bureauonderzoek resulteert in een verwachting op resten uit de periode Neolithicum tot en met Late Middeleeuwen. Vermoedelijk is de bodem echter grotendeels verstoord, gezien de recente bebouwing. Het booronderzoek wijst inderdaad op een tot in de C-horizont verstoord bodemprofiel. Nader onderzoek wordt niet noodzakelijk geacht.

2.4 HISTORIE

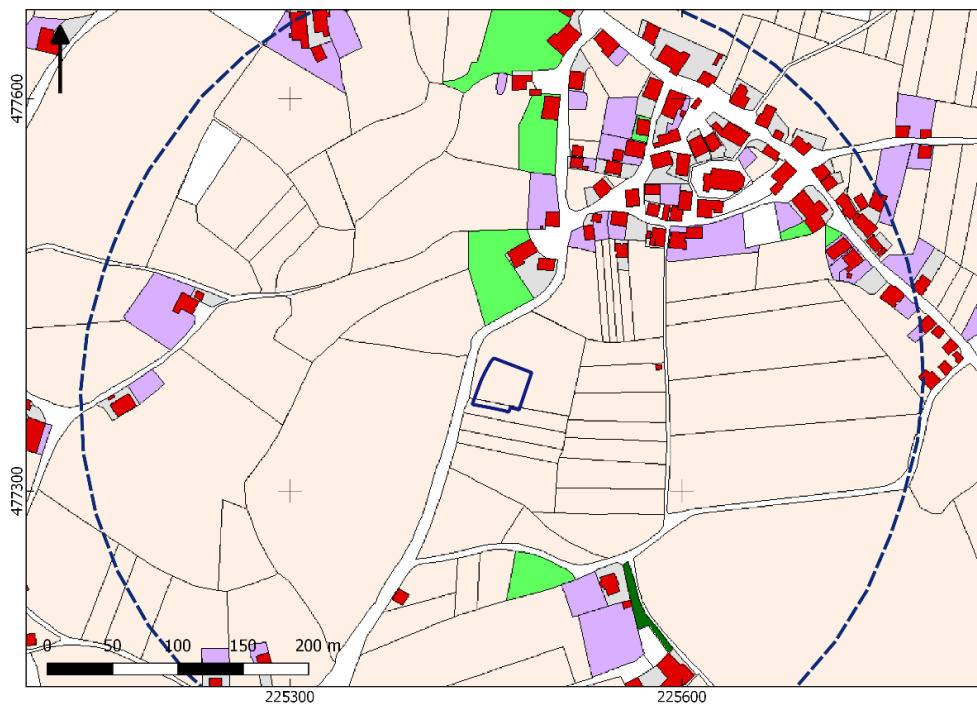
Holten wordt in historische bronnen genoemd in 1277. Net als veel andere nederzettingen in dit deel van Nederland heeft Holten veel te lijden gehad tijdens de 80^e jarige oorlog en de Munsterse oorlogen.

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁵ is het plangebied en haar omgeving nog onbebouwd (zie onderstaande afbeelding).⁶ Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als bouwland, genaamd 'Bosscherskamp'. De voorloper van de huidige Larenseweg is aanwezig; dit was een van de oude uitvalswegen van Holten. De bouwlanden aan de overzijde van de latere Larenseweg zijn genaamd 'Kerkengaarden'. De benaming 'Bosscherskamp', tezamen met de verkaveling van de nabije ontginningsblokken, wijst op kampontginningen, die in de loop van de tijd naar elkaar toe zijn gegroeid en uiteindelijk een akkercomplex vormen. De oudste delen van de Holter essen liggen waarschijnlijk vooral ten noorden en oosten van Holten; De ouderdom van de kampontginningen nabij het plangebied is niet bekend; gezien de nabije ligging van de oude kern mag een relatief oude datering verwacht worden (16^e eeuw of zelfs eerder).⁷

⁵ bron: hisgis.nl

⁶ Op de Hottingerkaart (1787) is het plangebied en haar omgeving niet terug te vinden.

⁷ Met name vanaf ongeveer de 16^e/17^e eeuw nam het aantal boerenerven in dit deel van Nederland sterk toe.

Afbeelding 4. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is blauw omlijnd. Beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, lichtpaars: tuin; rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

Op de topografische kaart van 1900 (zie afbeelding 5) is het plangebied nog steeds in gebruik als akker.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de topografische kaart van 1900. Bron: topotijdreis.nl.

Direct ten zuiden en ook aan de overzijde van het plangebied is bebouwing aanwezig, voorlopers van de huidige woningen uit respectievelijk 1995 en 1935.

Vanaf 1919 is bebouwing in het plangebied aanwezig. De huidige bebouwing in het plangebied dateert uit 1962 - 1975. Onderste afbeelding toont de historische situatie in 1919, 1935 en 1970.

Afbeelding 6. Uitsnede uit de topografische kaart van 1919 (linksboven), 1935 (rechtsboven) en 1970 (onder). Bron: topotijdreis.nl.

Hieruit blijkt dat het noordelijke, nu onbebouwde deel vanaf circa 1935 bebouwd was. Vanaf 1994 is op oude kaarten geen bebouwing meer aangegeven in het noordelijke deel.

HOOFDSTUK 3 CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002. Het plangebied ligt op de flank van een oostelijk gelegen stuwwal. Geomorfologisch en bodemkundig is het plangebied niet gekarteerd, maar op basis van extrapolatie, het AHN en historische kaarten kan worden aangenomen dat het plangebied in een zone met hellingafspoelingen ligt waarop een laag dekzand is afgezet. Waarschijnlijk is hierin bodemvorming opgetreden en is een veldpodzolbodem of haarpodzolbodem te verwachten. Op het dekzand is in de loop van de Nieuwe Tijd plaggenbemesting toegepast, waardoor in historische tijden een plaggendeek is ontstaan. De dikte hiervan is niet bekend. De huidige es is waarschijnlijk ontstaan als systeem van aan elkaar gegroeide kampongtginningen. In de omgeving zijn resten vanaf het Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd bekend. Resten tot de Nieuwe Tijd zijn overwegend onder de oudere plaggendecken ten noorden en oosten van Holten aangetroffen. In historische tijden lag het plangebied langs de voorloper van de huidige Larenseweg, ruwweg 150 m van de oude kern van Holten, dat tenminste tot in de Late Middeleeuwen is terug te voeren. De Larenseweg is één van de oude uitvalswegen van Holten en is waarschijnlijk eveneens tot in de Late Middeleeuwen of zelfs eerder te dateren. Het plangebied is tot ongeveer 1935 onbebouwd gebleven. In de afgelopen eeuw is het grootste deel van het plangebied op enig moment bebouwd geweest. De oorspronkelijke bebouwing is sindsdien gesloopt. Tegenwoordig is alleen in het zuidelijke plangebied nog bebouwing aanwezig.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Op basis van de landschappelijke situatie en archeologische resten in de omgeving van het plangebied zijn in het plangebied resten uit de periode Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd te verwachten (hoge trefkans). Resten uit de periode Neolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen betreffen vermoedelijk resten van bewoning. Deze resten zijn onder het aanwezige plaggendeek te verwachten. Vanaf de Late Middeleeuwen wordt geen bebouwing verwacht: vermoedelijk zijn de akkerpercelen in en om het plangebied rond of na circa 1600 na Chr. ontgonnen. Op oude kaarten zijn tot in de vorige eeuw geen aanwijzingen voor bebouwing in het plangebied zichtbaar. Wel liep vermoedelijk een weg langs het plangebied. Samenhangend met deze weg kunnen afvalkuilen en dergelijke worden verwacht in het plangebied. Daarnaast zijn resten van ontginning te verwachten (verkavelingsslootjes en dergelijke)

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de

periode bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).⁸

Deze resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, dicht onder een plaggendeek van onbekende dikte. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door dekzand waarin zich een podzol heeft ontwikkeld. Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk neolithicum, in mindere mate bronstijd en ijzertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, direct onder een bouwvoor. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

Archeologisch onderzoek in de omgeving van het plangebied wijst meestal op een tot in de C-horizont verstoord bodemprofiel. Gezien de bebouwingsgeschiedenis van het plangebied is ook in het plangebied rekening te houden met grootschalige bodemverstoring.

⁸ bron: Tol e.a., 2006.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Op verzoek van de eigenaar is het veldonderzoek beperkt gebleven tot het noordelijke (onbebouwde) deel van het plangebied. Daar zijn ook de nieuwe woningen voorzien. Dit deel van het plangebied was toegankelijk voor archeologisch booronderzoek.

Voor aanvang van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld⁹ en gedeponneerd in Archis3. Het veldonderzoek bestond uit het zetten van vijf verkennende boringen. Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

De boringen zijn gemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 3 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 10. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 9.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

De typerende bodemopbouw bestaat uit een verstoord pakket met een gemiddelde dikte van ongeveer 110 cm. Daaronder ligt de nog intacte natuurlijke ondergrond.

⁹ E. Brouwer, 2021

Het verstoorde pakket varieert in dikte van 60 cm (boring 2) tot maximaal 180 cm (boring 4). De bovenste 20-75 cm bestaat uit (soms vergraven) cunetzand. Daaronder liggen diverse lagen zeer – matig fijn, meestal zwak siltig zand. Deze lagen zijn vaak licht-matig humeus en tonen diverse kleurschakeringen met geel, grijs en bruin. De aangetroffen natuurlijke ondergrond bestaat uit zeer-matig fijn, zwak siltig en in een enkel geval iets grindig zand (boring 2). Dit zand is geel gekleurd en kan wat roestvlekken bevatten. Het betreft een C-horizont in een bodemlaag die is geïnterpreteerd als fluvioperiglaciale afzetting.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

In het plangebied is sprake van een tot in de C-horizont verstoord bodemprofiel. Gezien de bebouwingsgeschiedenis kan ervan worden uitgegaan dat het hier om een recente verstoring gaat. Resten van een plaggendeck, of sporen van bodemvorming zijn niet gezien. De kans dat daarmee nog een intacte vindplaats in het plangebied aanwezig is, is daarmee heel klein. Wel kunnen nog resten van diepe grondsporen bewaard zijn gebleven. Ondiepe grondsporen en het oorspronkelijke woonniveau zijn echter verdwenen. De archeologische waarde van eventuele resten van diepe grondsporen is daarmee waarschijnlijk gering. Het archeologisch verwachtingsmodel (hoge verwachting voor resten uit de periode Neolithicum tot en met Nieuwe Tijd) kan daarmee worden verworpen.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans klein dat het plangebied archeologische sporen bevat, afgezien van resten van diepe grondsporen. Het archeologisch belang hiervan is laag.

Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven. Dit advies is overgenomen door de gemeente Rijssen-Holten, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, de heer O. Satijn.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.

Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.

Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.

Brouwer, E.W., 2017. *Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek – verkennende fase Gaardenstraat Holten, gemeente Rijssen-Holten (OV). Laagland Archeologie Rapport 110*

Brouwer, E., 2021. *Plan van Aanpak ivo-verkennend Holten Larenseweg 28-32*. Almelo.

Diepeveen-Jansen, M., R. Schrijvers en K. Klerks, 2006. *Kalfstermansweide te Holten, gemeente Rijssen-Holten, Een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen en een veldverkenning*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Zielman, G., 2008. *Plangebied Beusebergerweg 2 te Holten, Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-notitie 2972*. Weesp.

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

www.grondwatertools.nl

www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 6-10-2021

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 6-10-2021

Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 6-10-2021

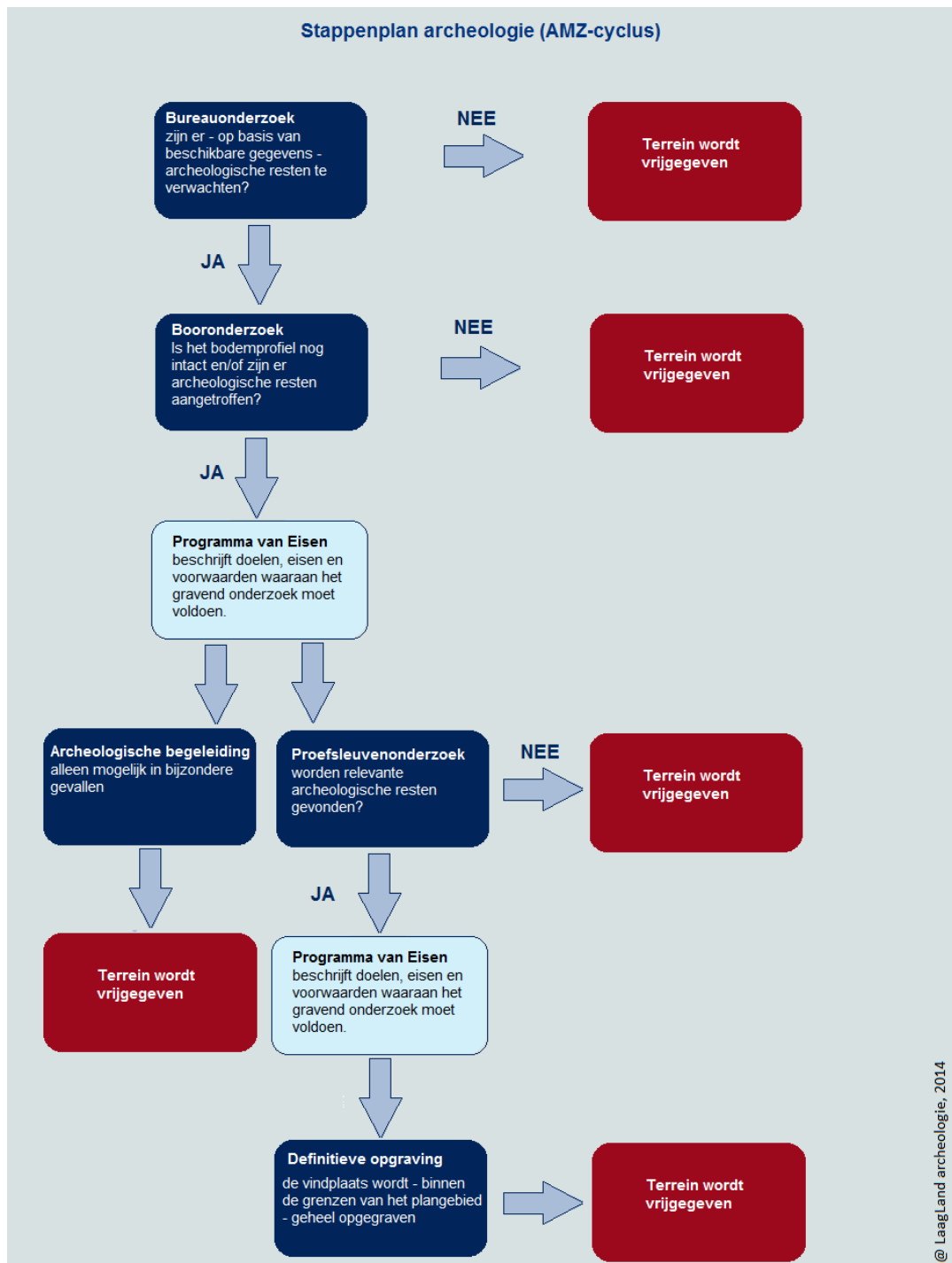
Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 6-10-2021

Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl.
Geraadpleegd op 6-10-2021

Topografische kaart, schaal 1:10.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 6-10-2021

Verwachtings- en beleidsadvieskaart. Bron: gemeente Rijssen-Holten. Geraadpleegd op 6-10-2021

BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

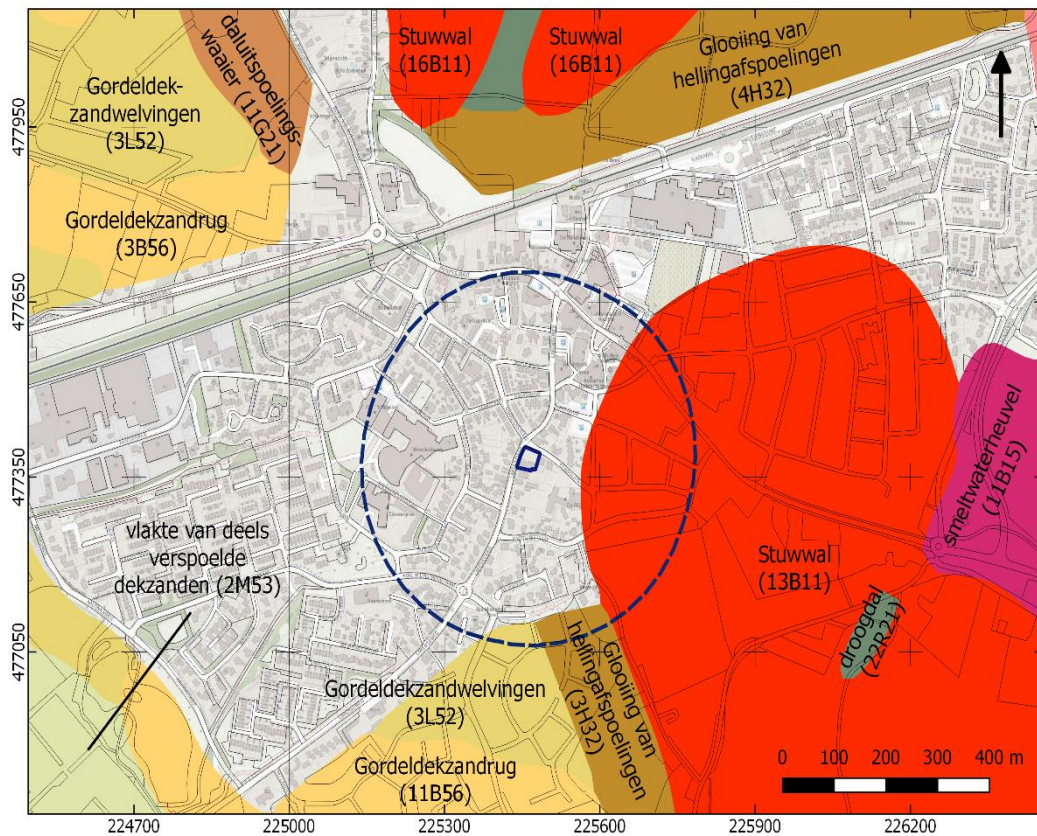
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden			Datering	
Nieuwe tijd		C	-1795	
		B	-1650	
		A	-1500	
Middeleeuwen		Laat	-1250	
		Vol	-1050	
		vroeg	Ottoons	-900
			Karolingisch	-725
			Merovingisch	-450
Romeinse tijd		Laat	-270	
		Midden	-70 na Chr.	
		Vroeg	-15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	-250	
		Midden	-500	
		Vroeg	-800	
	Bronstijd	Laat	-1100	
		Midden	-1800	
		Vroeg	-2000	
	Neolithicum	Laat	-2850	
		Midden	-4200	
		Vroeg	-4900/5300	
	Mesolithicum	Laat	-6450	
		Midden	-8640	
		Vroeg	-9700	
	Paleolithicum	Jong	-35.000	
		Midden	-250.000	
		Oud		
@ Laagland Archeologie, 2014				

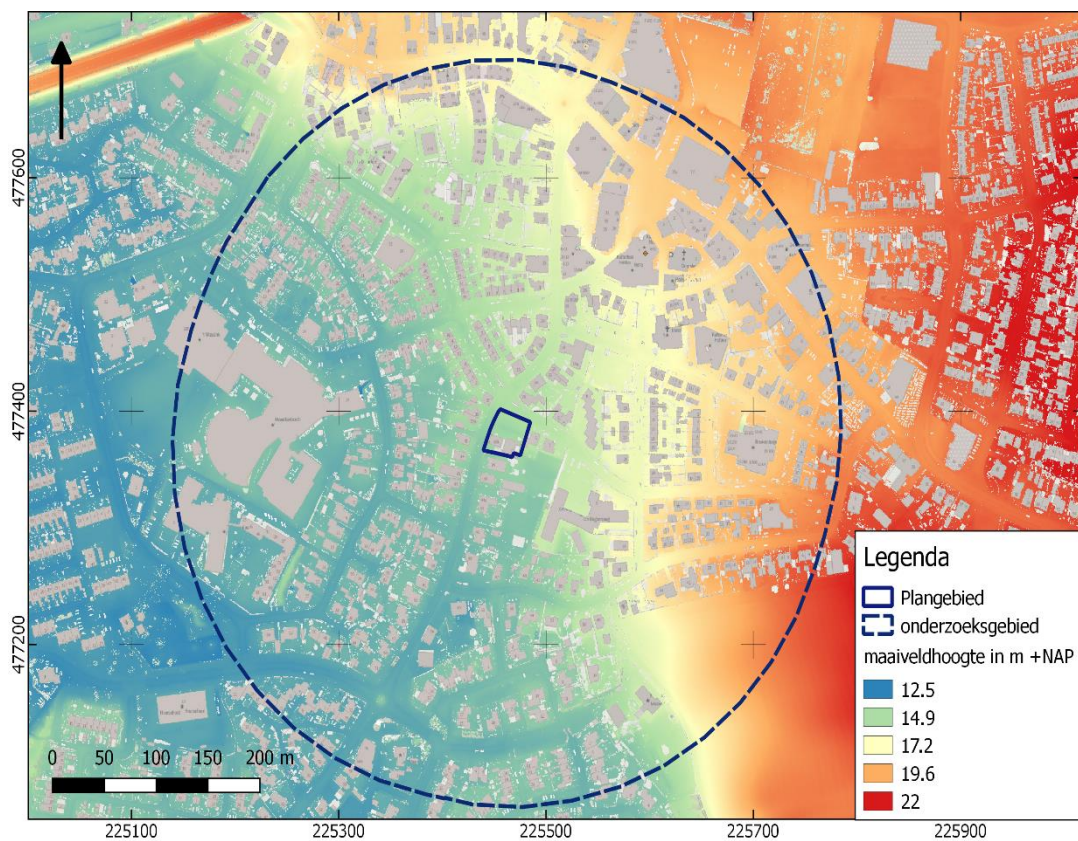
BIJLAGE 3 NIET-TOEGANKELIJKE DELEN VOOR VELDONDERZOEK

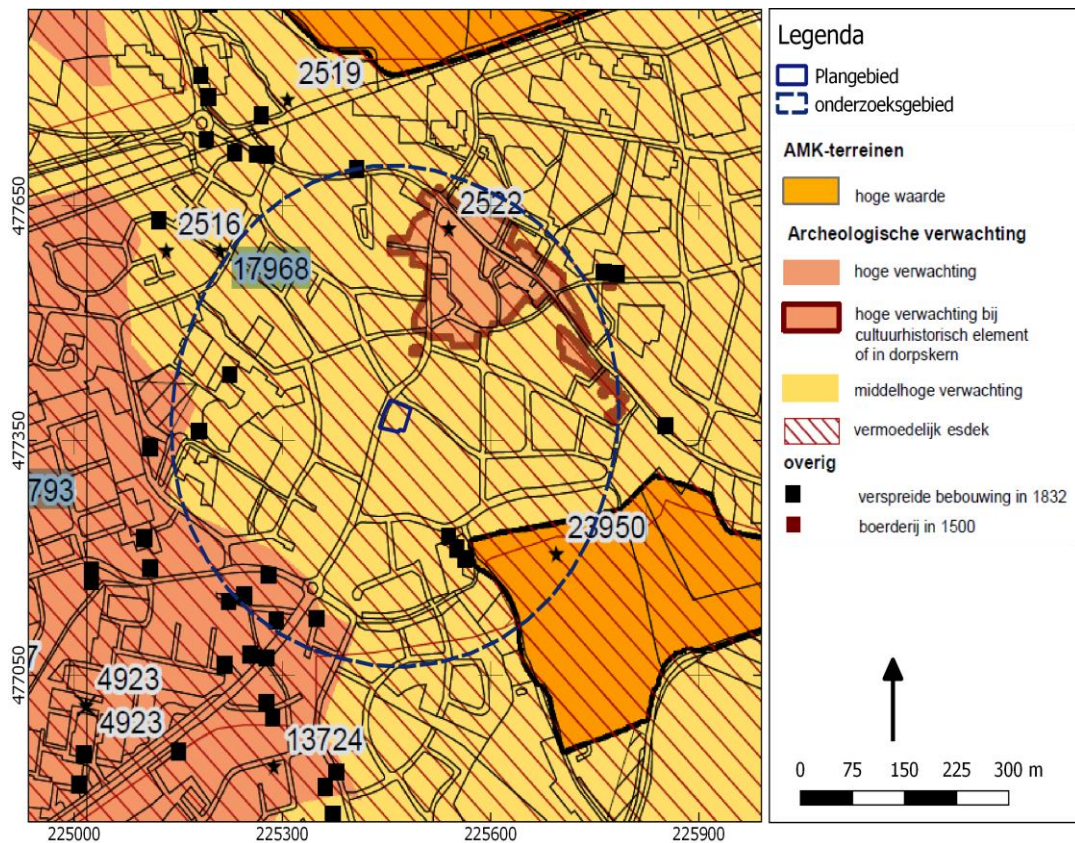
BIJLAGE 4 GEOMORFOLOGISCHE KAART

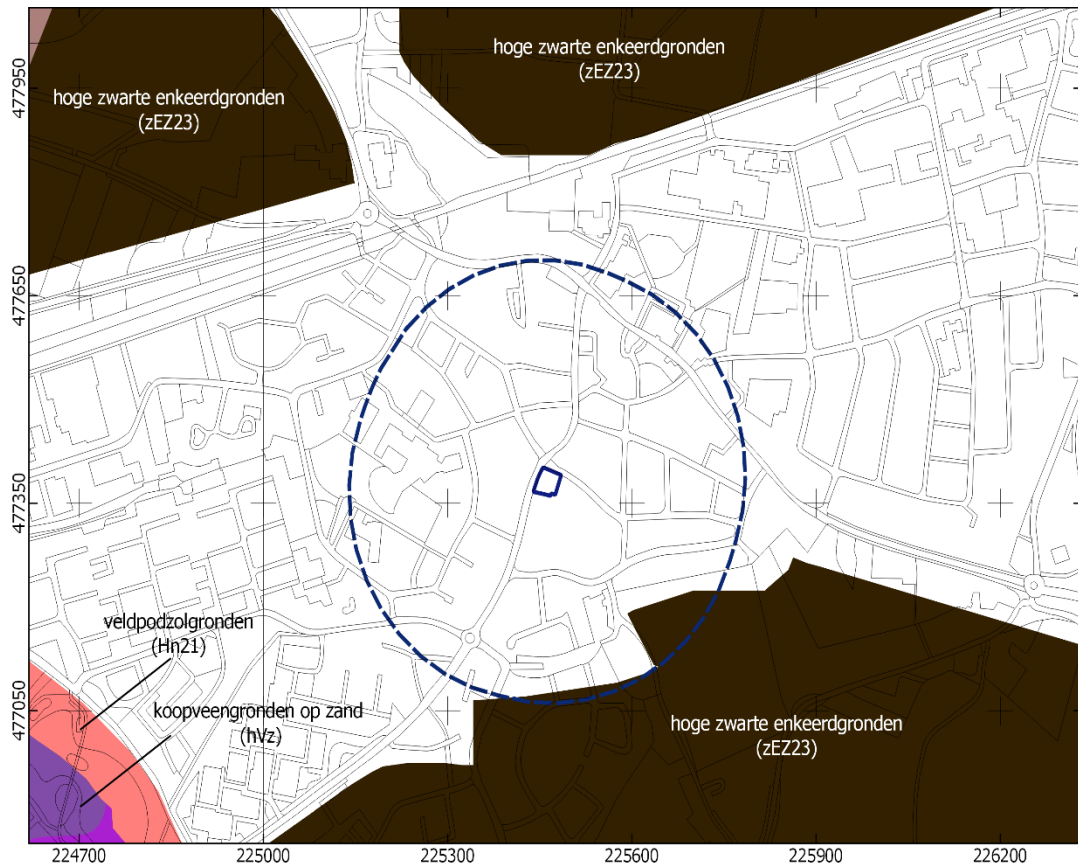
BIJLAGE 5 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

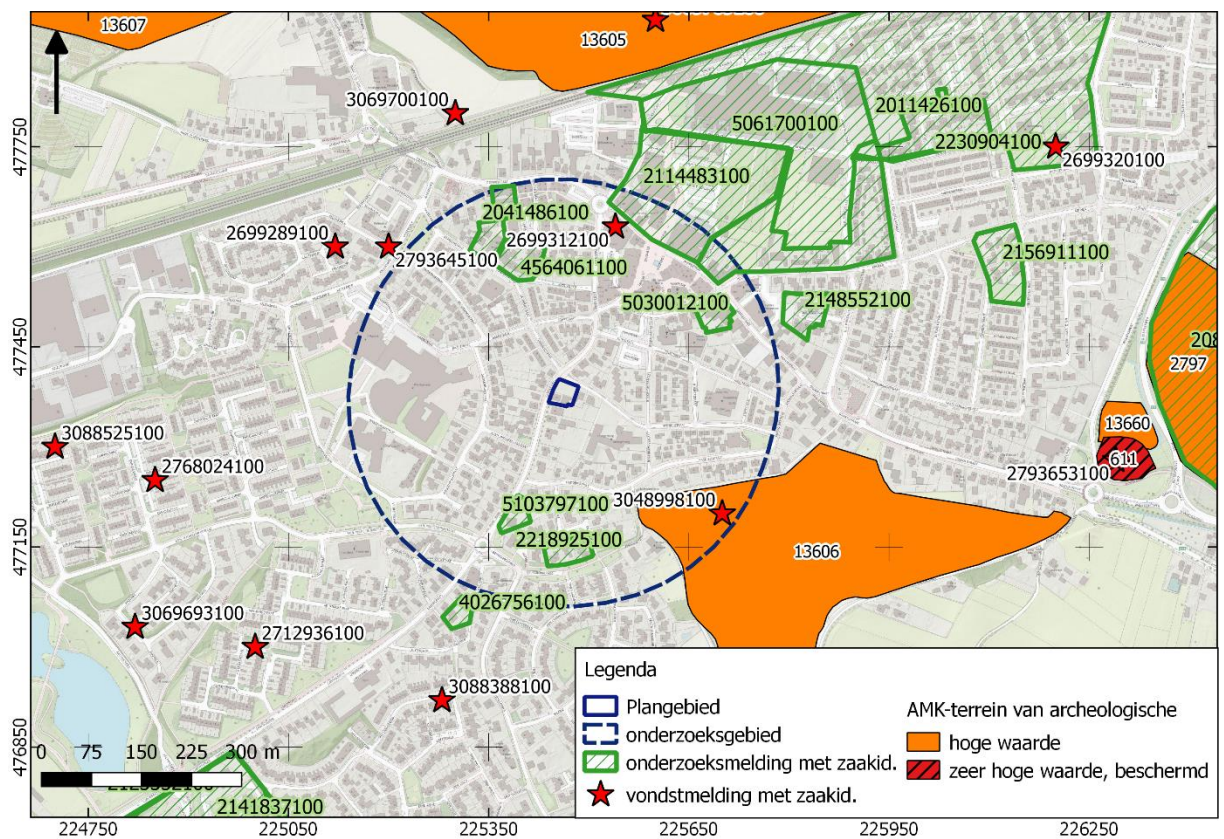
BIJLAGE 6 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

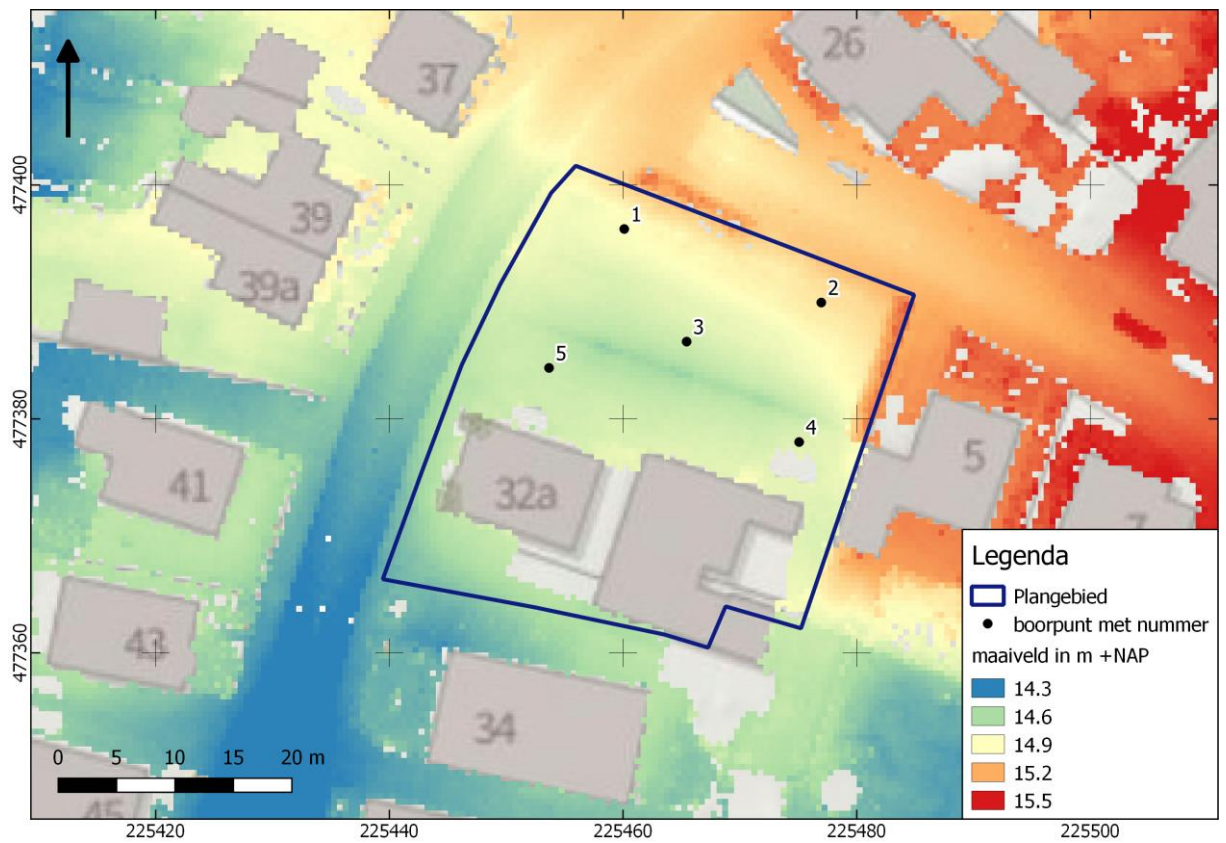
BIJLAGE 7 BODEMKAART

BIJLAGE 8 WAARNEMINGEN, AMK- TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

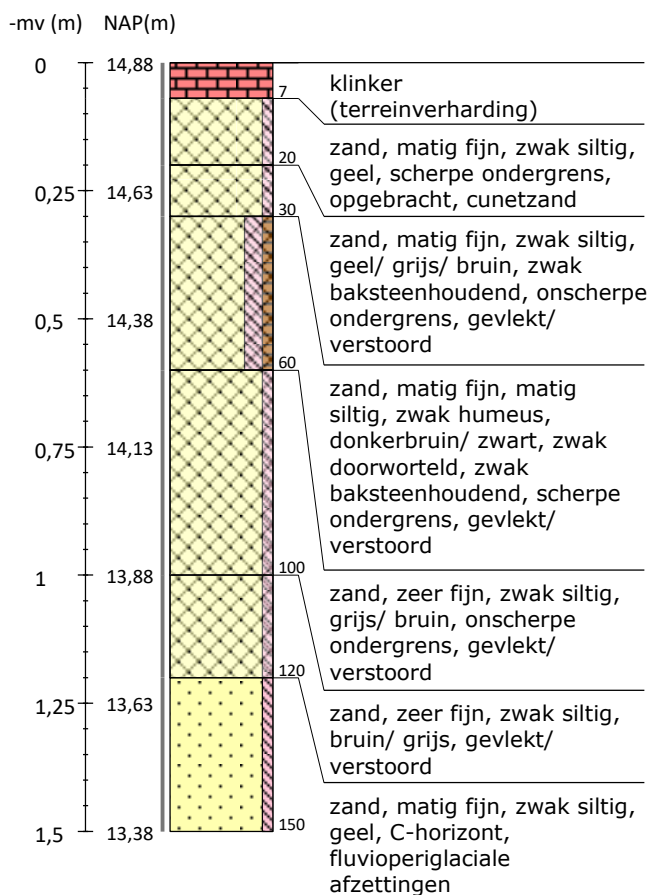
BIJLAGE 9 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

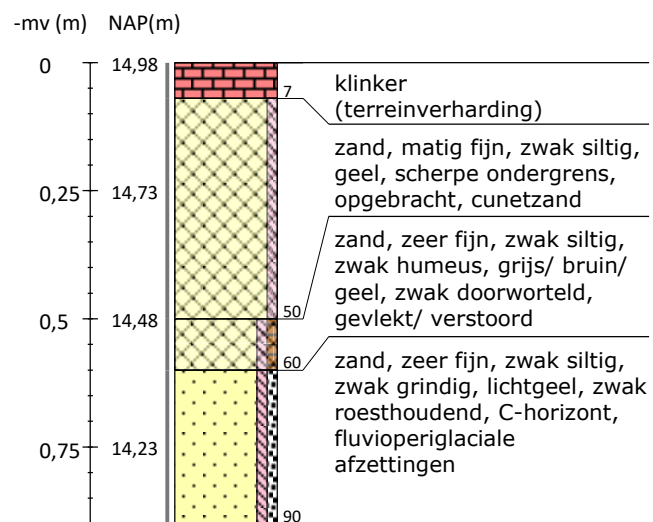
BIJLAGE 10 BOORSTATEN

VELDONDERZOEK

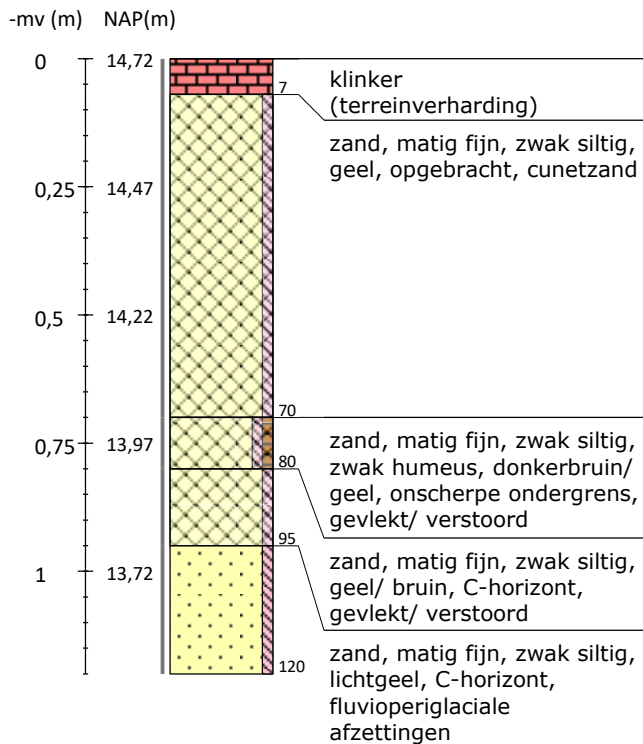
Boring 1 RD-coördinaten: 225460/477396

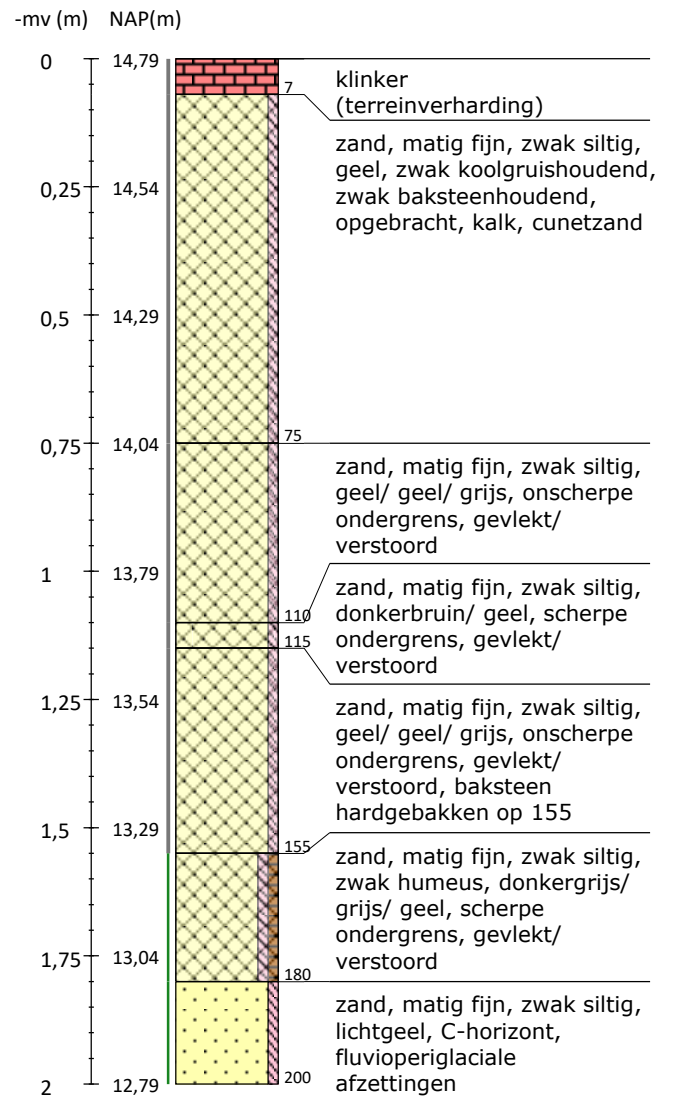
Boring 2 RD-coördinaten: 225477/477390

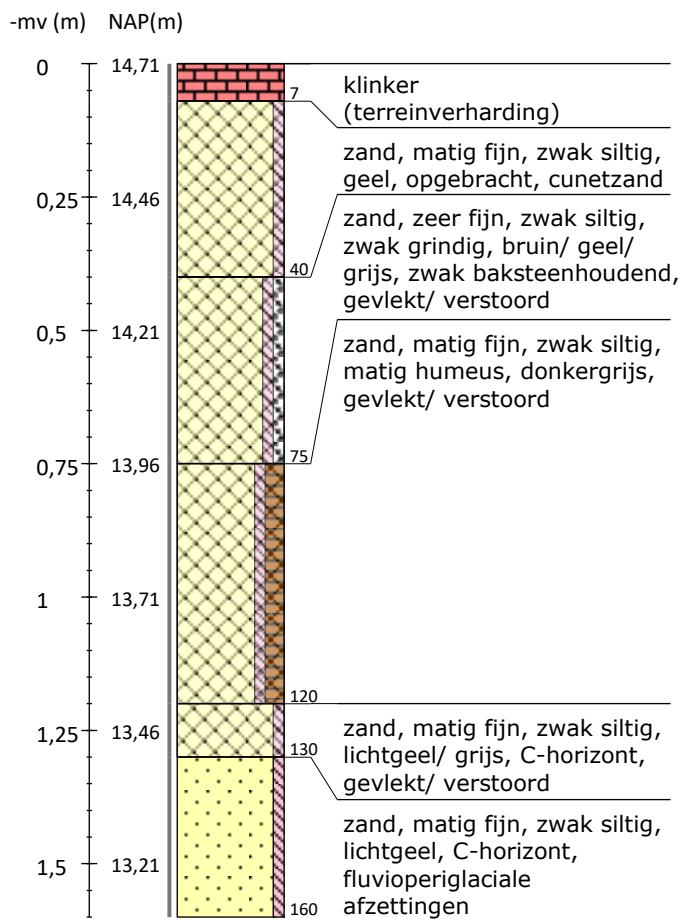
Boring 3 RD-coördinaten: 225465/477387

Boring 4 RD-coördinaten: 225475/477378

Boring 5 RD-coördinaten: 225454/477384

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand Zand, zwak siltig Zand, matig siltig Zand, sterk siltig Zand, uiterst siltig Zand, kleilig	Veen Veen, mineraalarm Veen, zwak kleilig Veen, sterk kleilig Veen, zwak zandig Veen, sterk zandig	Zandmediaan uiterst fijn < 105 µm zeer fijn 105 - < 150 µm matig fijn 150 - < 210 µm matig grof 210 - < 300 µm zeer grof 300 - < 420 µm uiterst grof 420 - < 2000 µm	Boortype Edelmanboor Ø 7 cm Edelmanboor Ø 10 cm Edelmanboor Ø 12 cm Edelmanboor Ø 15 cm
Klei Klei, zwak siltig Klei, matig siltig Klei, sterk siltig Klei, uiterst siltig Klei, zwak zandig Klei, matig zandig Klei, sterk zandig	Grind Grind, zwak zandig Grind, matig zandig Grind, sterk zandig Grind, uiterst zandig Grind, siltig	Inclusies/archeologische indicatoren (resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat) weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%	Guts Ø 2 cm Guts Ø 3 cm Mechanische boor Ø 10 cm Mechanische boor Ø 12 cm Mechanische boor Ø 15 cm Mechanische boor Ø 20 cm
Leem Leem, zwak zandig Leem, sterk zandig	Overige toevoegingen zwak humeus matig humeus sterk humeus zwak grindig matig grindig sterk grindig	Begrenzing onderliggende laag scherp overgangsgebied < 0,3 cm onscherp overgangsgebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsgebied 3 cm - < 10 cm	Grondwaterstand GHG GWG GLG
Kalkgehalte kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO₃		Boorstaten! - www.boorstaten.nl	

BIJLAGE 11 VERKLARENDE WOORDENLIJST

Administratief geplatest – administratief geplateste waarnemingen zijn waarnemingen waarvan de exacte vondstlocatie niet bekend is. Dit betreft vaak oude vondsten of recentere vondsten door een amateurarcheoloog. In Archis3 zijn ze op de topografische kaart geplatest op het snijpunt van een 100 x 100 m raster.

AMK-terreinen – De AMK (Archeologische Monumentenkaart) is een bestand van alle bekende, behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de kaart staan terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde (al dan niet wettelijk beschermd) aangegeven. De AMK wordt niet meer geactualiseerd.

ARCHIS3 – Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Bronstijd – In de Bronstijd (2.000 – 800 voor Chr.) werden voor het eerst voorwerpen van brons – een legering van koper en tin – gemaakt, hoewel vuursteen nog steeds breed toegepast werd. Aardewerk uit deze periode is meestal zeldzaam en van slechte kwaliteit ('hondebrokaardewerk'). Waarschijnlijk werden veel tradities en gebruiken uit het Neolithicum in deze periode voortgezet, waaronder aanvankelijk het gebruik overledenen in grafheuvels bij te zetten. Later, rond 1.200 voor Chr. werd begraving vervangen door crematies, die in urnenvelden en soms ook in oudere grafheuvels werden bijgezet.

Es – een es (enk, eng) is een areaal bouwland dat door meerdere grondgebruikers wordt gebruikt. Een es is ruimtelijk begrensd en als zodanig herkenbaar, maar de individuele percelen zijn niet gescheiden door duidelijk herkenbare grenzen.

Fluvioperiglaciaal – door stromend water afgezet onder periglaciale omstandigheden

Formatie van Bortel – de Bortel-afzettingen bestaan overwegend uit zand en in wat mindere mate uit leem. Deze afzettingen zijn vooral onder koude, periglaciale omstandigheden gevormd. Het betreft onder andere afzettingen die door de wind zijn afgezet (eolische afzettingen), niet-eolische afzettingen zoals löss, kleinschalige fluviatiele afzettingen, hellingafzettingen, en lacustiene afzettingen.

Formatie van Drenthe – de sedimenten van de Drentheformatie bestaan overwegend uit matig fijn tot uiterst grof grindhoudend zand, klei en leem. Deze sedimenten zijn gevormd door of nabij het landijs tijdens het Saalien.

IJzertijd – In de IJzertijd (800 – 12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. IJzer was harder dan brons en ijzererts was veel breder beschikbaar dan de grondstoffen voor brons (koper en tin). Het winnen en smeden van ijzer vereiste echter veel kunde en kennis. Naast aardewerk worden vanaf deze periode soms resten van ijzeroventjes gevonden of afval dat is ontstaan bij ijzerwinning. Op de hogere zandgronden kwamen *celtic fields* (raatakkers) tot ontwikkeling. Dit waren akkercomplexen die zich soms tot over een groot gebied konden uitstrekken en gekenmerkt werden door relatief kleine akkertjes die omgeven werden door raatvormige wallen. Men woonde temidden van de akkers. Ten opzichte van de voorgaande en latere perioden werden vaak nattere gronden opgezocht. Vanaf de IJzertijd ook werden de zeekleigebieden in gebruik genomen.

Kampontginning – kampontginningen zijn veelal kleinschalige, meestal vrij late ontginningen die vanuit een of een beperkt aantal personen is opgezet (eenmanses). Vaak zijn diverse kampontginningen op den duur samengegroeid tot een grotere es.

Laagpakket van Wierden - (Boxtelformatie). Tot dit laagpakket worden de dekzanden gerekend. Dekzand is gedurende het laat-Weichselien – vroeg-Holoceen gevormd onder invloed van de wind

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Neolithicum - Het Neolithicum (5.300 – 2.000 voor Chr.) wordt gekenmerkt door een overschakeling van jagen/verzamelen naar landbouw en veeteelt. De mens ging zich op een min of meer vaste locatie vestigen. Aanvankelijk werd daarnaast nog gejaagd en verzameld, maar meer en meer werd de mens agrariër. Doordat men zich op een locatie kon vestigen, namen de materiële bezittingen sterk toe. Men bouwde boerderijen en andere constructies en creëerde voorwerpen van aardewerk en geslepen steen. De bevolking kon groeien en de samenlevingen werden complexer. Uit deze periode zijn hunebedden en grafvelden/-heuvels bekend.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.

Saalien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 236 – 126 duizend jaar geleden. Het Saalien was de voorlaatste ijstijd (voorlaatste glaciaal). Gedurende deze periode kwam het landijs tot in Midden-Nederland.

Weichselien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 116 – 11,7 duizend jaar geleden. Het Weichselien is de laatste ijstijd (glaciaal) die we in Nederland gehad hebben. Het landijs bereikte de Nederlandse grenzen niet, maar wel was de bodem van grote delen permanent bevroren (permafrost).